

A young girl with dark skin and short hair, wearing a red t-shirt and dark shorts, stands against a weathered, cracked wall. She has her hands clasped under her chin and is looking directly at the camera with a slight smile.

Geef aidswezen
een toekomst!

**STOP
AIDS
NOW!**

Geef aidswezen een toekomst!

Coverfoto

Rose, 13 jaar

Rose is dertien jaar, hiv-positief en woont in Oeganda. Haar ouders waren op de vlucht vanuit Rwanda en zijn inmiddels overleden aan aids. Teruggaan naar Rwanda is geen optie voor Rose. Ze heeft geen familie meer die haar kan verzorgen. Nu verblijft ze in opvanghuis *Meeting Point Kampala*. Ze krijgt medische zorg en voorlichting over hiv en aids. Rose leert hoe ze voor zichzelf kan opkomen. Als ze groot is wil ze graag lerares worden. Het is de bedoeling dat Rose naar een pleeggezin gaat, net als alle andere kinderen die *Meeting Point* opvangt.

Foto: Adriaan Backer

STOP AIDS NOW!
is een samenwerking
van Aids Fonds,
Cordaid Memisa, Hivos,
ICCO en Oxfam Novib.

Voorwoord

Wereldwijd voltrekt zich een ramp. Een ramp die niet de aandacht krijgt die nu nodig is. Dagelijks sterven er duizenden mensen aan de gevolgen van deze ramp: aids. En de grootste verliezers zijn de kinderen. Zij moeten vaak hun ongeneeslijk zieke ouders verzorgen en begraven. Daarna gaan zij een onzekere toekomst tegemoet.

In verschillende Afrikaanse landen bestaat de bevolking voor een groot deel uit grootouders en kleinkinderen. De werkende middenlaag is vaak weggefallen. En hoe hard de grootouders of andere familieleden hun best ook doen om de kinderen op te vangen, het is vrijwel ondoenlijk. Ze moeten rond zien te komen van een schamel inkomen. Dat betekent voor de aidswezen te weinig eten, nauwelijks kleding of medische zorg en niet naar school gaan.

Van de twaalf miljoen aidswezen in Afrika krijgen er op dit moment tien miljoen geen enkele vorm van steun. Dat is voor STOP AIDS NOW! onacceptabel. Ieder kind heeft het recht om kind te zijn. Kinderen zijn onze toekomst. We moeten alles op alles zetten om deze generatie een kans te geven. En dat kàn!

Ons project 'Kiezen voor Kinderen', dat we dankzij de deelnemers aan de Nationale Postcode Loterij konden opzetten, zorgt ervoor dat aidswezen op alle fronten worden bijgestaan. En ook hun verzorgers. Hierbij gaat het om maatwerk. Dat klinkt ingewikkeld en duur, maar dat is het juist niet. En – nog belangrijker – het wèrkt. In dit rapport kunt u lezen wat er nu nodig is.

Wij kunnen het echter niet alleen. Wij vragen het Nederlandse publiek om de aidswezen te steunen en doen ook een oproep aan de Nederlandse overheid om een systeem van toelagen voor aidswezen in een Afrikaans land te financieren. Hierbij moet worden samengewerkt met de non-gouvernementele organisaties die in dat land aidswezen ondersteunen. Een dergelijk initiatief zal een voorbeeld zijn voor andere landen.

Wij gaan door tot alle aidswezen een dak boven hun hoofd hebben en voldoende eten, medische zorg en sociale begeleiding krijgen. Tot ze allemaal naar school kunnen, totdat ze hebben geleerd voor zichzelf op te komen en zijn voorgelicht over hiv en aids.

We kunnen deze kinderen hun ouders niet teruggeven, maar hun toekomst wel.

Louise van Deth,
directeur STOP AIDS NOW!

Inleiding

Wereldwijd leven er ruim 33 miljoen mensen met hiv of aids, onder wie 2 miljoen kinderen jonger dan vijftien jaar.¹ De gevolgen zijn dramatisch. In zuidelijk Afrika (Afrika ten zuiden van de Sahara) is aids doodsoorzaak nummer één.

Dat heeft ertoe geleid dat daar ruim twaalf miljoen kinderen één of beide ouders hebben verloren. Dit aantal zal alleen nog maar toenemen. Geschat wordt dat er in 2010 wereldwijd 18 miljoen aidswezen zullen zijn. Dit rapport concentreert zich op de situatie in Afrika, het continent dat het hardst is getroffen door aids.

Door de enorme omvang van de aidsramp vallen gezinnen uit elkaar, hele families en gemeenschappen en dus ook de sociale vangnetten voor kinderen. Zonder de bescherming van hun familie lopen kinderen extra risico om in aanraking te komen met geweld, mishandeling en uitbuiting. In zuidelijk Afrika zijn 1,8 miljoen kinderen hiv-positief. Veel aidswezen zijn zelf ook hiv-geïnfecteerd. De meesten van hen krijgen geen behandeling en zorg.

In veel gevallen ontbreekt de hulp van overheden aan aidswezen en hun verzorgers. Het gaat hier om financiële ondersteuning, medische zorg of psychosociale zorg. Slechts 15% van de Afrikaanse aidswezen woont in huishoudens die enige vorm van ondersteuning krijgen. Tien miljoen aidswezen in Afrika krijgen op dit moment geen enkele vorm van steun. De financiële ondersteuning die er wel is komt vaak niet terecht bij de allerarmste huishoudens en gemeenschappen. Het zijn juist deze huishoudens die meestal de zorg voor de aidswezen op zich nemen. Steun aan deze tien miljoen kinderen en hun verzorgers is noodzakelijk.

¹ UNAIDS 2008 Report on the Global AIDS epidemic

Opvang van aidswezen in de eigen omgeving

Negentig procent van alle aidswezen in Afrika wordt opgevangen bij familie of in hun eigen gemeenschap. Maar voor deze vorm van opvang is nauwelijks steun vanuit de overheid. Opvang in weeshuizen komt relatief weinig voor, al zijn tienduizenden kinderen daar inmiddels ondergebracht.

STOP AIDS NOW! is groot voorstander van het opvangen van aidswezen in de eigen omgeving. Dit is beter voor het kind en goedkoper dan opvang in een weeshuis. Er zijn drie vormen van opvang in de eigen omgeving: opvang door familie, pleeggezinnen of de gemeenschap.

Familie

Traditioneel gezien worden aidswezen in veel Afrikaanse landen opgevangen door naaste familieleden, zoals ooms, tantes, grootouders, broers en zussen. Dit wordt beschouwd als de beste manier voor kinderen om op te groeien. Zij kunnen op deze manier bij hun familie blijven en groeien dan op binnen een vertrouwde en beschermende omgeving. Dit is een goede basis voor de emotionele en sociale ontwikkeling van kinderen. Maar de enorme toename van het aantal aidswezen zet deze traditionele manier van opvang steeds meer onder druk.

Het zijn veelal ouders die overlijden aan aids. Grootouders of kinderen komen dan aan het hoofd van huishoudens te staan. Gemiddeld wordt de helft van alle Afrikaanse aidswezen verzorgd door de grootmoeder. Dit varieert van 24% in Kameroen tot 64% in Zuid-Afrika. Het zijn juist deze gezinnen die altijd al grote moeite hadden om het hoofd boven water te houden. Als er extra kinderen worden opgevangen, moet het schamele inkomen nog verder worden verdeeld. Zo wordt het steeds moeilijker om aan de behoeften van

alle kinderen te kunnen voldoen. Het gebrek aan middelen kan er toe leiden dat aidswezen minder mogelijkheden hebben om naar school te gaan. Of dat ze moeten gaan werken voor inkomen. Daarnaast lopen ze een groter risico op verwaarlozing. Het is van groot belang dat deze huishoudens financieel worden ondersteund in de zorg voor aidswezen.

Pleeggezinnen

Naast opvang door de eigen familie, bestaat in Afrika ook een lange traditie van opvang in pleeggezinnen. Dat ging oorspronkelijk om een tijdelijke opvang, waarna het kind uiteindelijk weer terugkeerde naar het eigen gezin. Sinds het aantal wezen zo schrikbarend toeneemt, verandert dat tijdelijke steeds meer in een definitief verblijf van kinderen in de gastgezinnen.

De beperkte middelen van gastgezinnen komen zo steeds meer onder druk te staan. Het wordt voor hen steeds moeilijker om voor de extra kinderen te zorgen. Het komt daardoor nogal eens voor dat pleegkinderen eerder worden verwaarloosd dan de biologische kinderen in zo'n gezin. Ze lopen meer risico op ondervoeding, gebrek aan noodzakelijke materiële goederen, ziekte, uitbuiting en (seksueel) misbruik. Dat klinkt verre van ideaal. Toch zijn aidswezen in een pleeggezin over het algemeen beter af dan in een weeshuis.

Gemeenschap

In Afrika speelt de gemeenschap, het dorp of de buurt, van oudsher een grote rol. Traditioneel bestaat er een sterke band tussen familie en gemeenschap. Het komt dan ook geregeld voor dat aidswezen worden ondersteund door hun gemeenschap. Dit betekent dat de school, de kliniek, de kerk, de buurtbewoners en andere plaatselijke instellingen de zorg voor de aidswezen samen op zich nemen. Samen zorgen ze er voor dat de kinderen in hun eigen omgeving kunnen blijven.

Deze vorm van opvang komt steeds meer voor en past goed in de context van Afrika. De gemeenschap is met al haar leden verantwoordelijk voor de zorg en ontwikkeling van de kinderen. De fysieke behoeften van de kinderen worden vervuld. Ze krijgen de aandacht die ze nodig hebben. En ze zijn verzekerd van onderwijs en medische zorg. Bovendien komt er dankzij de gezamenlijke opvang minder economische druk op één verzorger te staan.

Aidswezen in Zuid-Afrika

In Zuid-Afrika wonen 48,7 miljoen mensen waarvan 15,6 miljoen kinderen jonger dan vijftien jaar. Zuid-Afrika is één van de Afrikaanse landen die het hardst getroffen worden door hiv en aids: ruim 5,7 miljoen mensen leven met hiv en aids, onder wie ongeveer 280.000 kinderen. In Zuid-Afrika alleen al zijn meer dan één miljoen aidswezen. De meesten van hen worden opgevangen door familie. Het aantal aidswezen groeit snel. In 1995 was 5,6% van het totaal aantal weeskinderen als gevolg van aids wees geworden. In 2005 was dit percentage al opgelopen tot 49%. En het zal de komende jaren alleen maar toenemen. Meer dan de helft van de Zuid-Afrikanen leeft onder de armoedegrens. Het zijn vooral deze arme huishoudens en gemeenschappen die de zorg voor aidswezen op zich nemen. Door de toename van het aantal aidswezen wordt dit steeds moeilijker. Het grootste deel van de kinderen woont met broers en zussen bij de nog levende ouder, bij grootouders of andere familieleden. Een relatief klein deel wordt opgevangen in weeshuizen of in pleeggezinnen buiten de eigen gemeenschap.

Opvang in eigen omgeving goedkoper dan weeshuizen

Tienduizenden aidswezen komen in weeshuizen terecht. Hun familieleden zijn zelf ziek of hebben niet genoeg geld. Ook komt het voor dat de kinderen worden verstoten. In veel landen rust namelijk nog altijd een groot taboe op hiv en aids en worden mensen met hiv gestigmatiseerd. Weeshuizen zullen de komende jaren de enorme hoeveelheid aidswezen niet op kunnen vangen.

STOP AIDS NOW! steunt diverse weeshuizen in Afrika omdat de kinderen nergens anders terecht kunnen. Maar zij ziet weeshuizen het liefst als plaatsen waar kinderen tijdelijk worden opgevangen met als doel om hen weer onder te brengen in hun eigen, vertrouwde omgeving.

Niet geschikt als permanent verblijf

Het verblijf in een weeshuis is natuurlijk altijd nog beter dan leven op straat. De wezen hebben een dak boven hun hoofd, krijgen voedsel en kleding. Toch kleven er grote nadelen aan weeshuizen. Opvang in weeshuizen is 6 tot 14 keer zo duur als opvang in de familie.² Bovendien wordt het kind vrijwel altijd weggehaald uit de eigen omgeving. Dat ze worden gescheiden van familie en bekenden, heeft een enorme impact op de kinderen. De meeste weeshuizen kampen met onvoldoende en slecht opgeleid personeel en vele personeelwisselingen. Er is vaak geen tijd of capaciteit voor de emotionele en sociale ontwikkeling van de kinderen. De kinderen worden nauwelijks voorbereid op het leven als volwassene en hebben eerder te maken met discriminatie, verwaarlozing en (seksueel) misbruik.

Wie na de dood van zijn of haar ouders in de eigen familie kan blijven, in dezelfde omgeving, is beter af dan het kind wiens leven totaal anders wordt. Opvang van aidswezen in de eigen omgeving is dan ook altijd de goedkoopste en beste optie.

Noodoplossing

Weeshuizen zijn niet per definitie een slechte oplossing. In noodtoestanden zoals oorlog, hongersnood of klimatologische rampen is het van het grootste belang dat kinderen snel worden opgevangen en verzorgd. Daarbij zou het echter wel moeten gaan om een tijdelijke fase, om eerst de grootste nood aan te kunnen pakken. Het uiteindelijke doel moet opvang in de eigen omgeving blijven. In Afrika is dit een realistisch streven. Uit onderzoek³ blijkt dat de meerderheid van kinderen in weeshuizen ten minste nog één bereikbaar familielid heeft. Met een financiële ondersteuning zouden veel van deze kinderen bij hun families kunnen wonen.

² UNICEF. (2004). The Framework for the protection of orphans and vulnerable children living in a world with HIV/AIDS. New York: UNICEF

³ Joint Learning Initiative on Children and HIV/AIDS (JLICA), advance summary of key findings and directions for policy, Linda Richter, et. al, Dublin, October 2008

Steun aan aidswezen en hun verzorgers

Om aidswezen de best mogelijke opvang te geven is financiële steun nodig. Negentig procent van de aidswezen leeft al bij de eigen familie, een gastgezin of de gemeenschap. Zij zijn in een omgeving waar ze emotioneel en sociaal gezien beter af zijn dan in een weeshuis. Maar door het gebrek aan geld is het voor deze huishoudens erg moeilijk om goed voor de kinderen te zorgen.

Dit wordt alleen maar moeilijker omdat het aantal aidswezen sterk zal toenemen. En daarmee de druk op de gezinnen. De omvang en aard van het aidswezenprobleem maken overheidssteun aan deze kinderen en hun verzorgers dan ook noodzakelijk.

Geen geld voor de allerarmsten

In de meeste gevallen krijgen aidswezen en hun verzorgers geen enkele steun vanuit de overheid. Negentig procent van alle kosten die de zorg voor aidswezen met zich meebrengt, worden gedragen door de huishoudens waarin de kinderen leven.⁴ Slechts 15% van hen krijgt financiële ondersteuning, medische of psychosociale zorg.⁵ Als er al financiële ondersteuning van buitenaf mogelijk is, bereikt die vaak niet de allerarmste huishoudens en gemeenschappen. En dat zijn juist de gezinnen op wie de zorg voor aidswezen grotendeels neerkomt.

Kleine toelage, veel impact

Met een kleine, regelmatige toelage kunnen de verzorgers van aidswezen in ieder geval voedsel, kleding, gezondheidszorg en scholing betalen. Hierdoor kunnen huishoudens hun levensstandaard verhogen. Het aantal kinderen dat naar school kan gaan, neemt toe.⁶ Wanneer er structurele financiële steun komt, is de kans groot dat families, pleeggezinnen en gemeenschappen de zorg voor de kinderen blijvend op zich nemen.

Dan zou het percentage kinderen dat op een weeshuis is aangewezen verder kunnen dalen. Dat is in de eerste plaats goed voor de kinderen zelf. En het bespaart ook kosten.

Een taak voor de overheid

De overheid van een Afrikaans land zal eerst beleid moeten opstellen gericht op aidswezen en andere kinderen die gevolgen ondervinden van de aidsepidemie. Er moet worden gezorgd voor sociale bescherming voor de aidswezen en hun verzorgers met een pakket van voorzieningen en diensten. Goede gezondheidszorg, goed onderwijs en psychosociale ondersteuning voor de kinderen zijn essentieel. Minstens zo belangrijk zijn de 'social cash transfers', regelmatige financiële toelagen voor families die nauwelijks rond kunnen komen. Met zo'n toelage kunnen zij in ieder geval voedsel, kleding en scholing betalen. Bovendien biedt een toelagensysteem een basis om binnen gemeenschappen de zorg voor kinderen verder uit te bouwen.

⁴ '4th Global Partners Forum on children affected by HIV + AIDS – Together for Children', Dublin, October 2008

⁵ UNGASS report 2008

⁶ Webb, D. (2007). From the individual to the system: the coming of age of programmes for orphans and vulnerable children. In: Exchange on HIV/AIDS, sexuality and Gender, 2, pp. 1-4

Thobani, 9 jaar

Thobani is negen jaar en aidswees. Samen met zijn broer woont hij bij zijn oma in Zuid-Afrika. Thobani's moeder is overleden aan aids. Zijn vader is verdwenen. De oma van Thobani probeert zo goed mogelijk voor hem en zijn broer te zorgen. Ze heeft óók de zorg voor drie kinderen van een andere dochter die is overleden aan aids. Ze was oma van negen kinderen maar Thobani heeft inmiddels vier neefjes en nichtjes verloren aan aids. Thobani heeft bijna altijd een muts op, omdat hij een groot litteken op zijn hoofd heeft waar geen haar meer groeit. Daar schaamt hij zich voor. Foto: Adriaan Backer

Kiezen voor Kinderen: STOP AIDS NOW! en Nationale Postcode Loterij slaan handen ineen

STOP AIDS NOW! heeft dankzij de deelnemers aan de Nationale Postcode Loterij een nieuwe aanpak ontwikkeld voor de steun aan aidswezen in Zuid-Afrika.

In het project 'Kiezen voor kinderen' werken tien Zuid-Afrikaanse organisaties aan de opvang, zorg en scholing van aidswezen en kwetsbare kinderen en aan de verbetering van voorlichting over hiv en aids.

Deze aanpak is zeer geschikt om de opvang van aidswezen binnen hun gemeenschap te garanderen. Dankzij de steun van de Nationale Postcode Loterij zijn de afgelopen vier jaar meer dan 800.000 kinderen bereikt.

Optimale zorg door Networks of Care

STOP AIDS NOW! en de Zuid-Afrikaanse partners hebben een nieuwe aanpak ontwikkeld waarbij mensen binnen de gemeenschap, die op wat voor manier dan ook betrokken zijn bij aidswezen en kwetsbare kinderen, samenkomen in een zorgnetwerk: een Network of Care. Het gaat om leraren, sociaal werkers, lokale overheden, traditionele leiders, (groot)ouders, familieleden en de kinderen zelf. Samen analyseren zij de situatie van de kinderen in hun gemeenschap. Ze kijken wat er aan middelen en mensen aanwezig is binnen de gemeenschap om de aidswezen goed op te vangen. Het unieke van dit project is dat er verschillende aanpakken bij elkaar worden gebracht:

- Multi-stakeholder approach

Samenwerking tussen verschillende actoren en het erkennen van ieders rol zorgen voor een effectieve verbetering van de zorg voor aidswezen in de gemeenschap.

- Youth facilitators

Jonge mensen die actief de link leggen tussen de kinderen, verzorgers, school en de gemeenschappen, onder meer door het afleggen van huisbezoeken en gesprekken met de kinderen.

- Participatie van kinderen

Er wordt echt geluisterd naar de kinderen. Wanneer kinderen participeren, komen er vaak andere problemen en andere oplossingen boven tafel dan wanneer alleen volwassenen bij elkaar zitten.

- Eindverantwoordelijken in de gemeenschap

De mensen binnen een Network of Care nemen de zorg voor 'hun' kinderen op zich en maken duidelijke afspraken over wie verantwoordelijk is voor de scholing, wie voor voedsel en wie voor de gezondheidszorg van de aidswezen in hun gemeenschap.

Het gaat hier om maatwerk. Niet ieder kind heeft immers dezelfde problemen. Voorbeelden van concrete hulp zijn: verstrekken van warme maaltijden, betalen van schoolgeld en uniformen, vervoer van en naar school en extra begeleiding op school. Dankzij deze aanpak worden kinderen in staat gesteld om weer gewoon kind te zijn.

Resultaten 'Kiezen voor kinderen'

Binnen het project 'Kiezen voor Kinderen' werken tien Zuid-Afrikaanse organisaties aan een betere ondersteuning van aidswezen. De organisaties zijn 'Arepp: Theatre for Life', Catholic Institute of Education, Children's Institute of the University of Capetown, Dance4Life, God's Golden Acre, Save the Children, South African Scouting Association, Stellenbosch University, Targeted AIDS Interventions en Twilight Children.

Alle betrokken organisaties richten zich op opvang, zorg en scholing van aidswezen en betere voorlichting over hiv en aids. Sinds de start van het project 'Kiezen voor Kinderen' zijn er meer dan 800.000 kinderen bereikt.

Een greep uit de activiteiten en resultaten:

- **Targeted AIDS Interventions** richt zich op voorlichting aan en opvang van aidswezen en kwetsbare jongeren. Jonge voetballers nemen de kinderen onder hun hoede en treden op als hun beschermers, een soort 'grote broers'. Zij komen geregeld bij 'hun' kinderen thuis. Wanneer het niet goed gaat met het kind of het gezin, waarschuwen zij hulpverleners van TAI die vervolgens in actie komen. Er wordt sinds het begin van het project gewerkt met negentig kinderen. Zij krijgen steun in de vorm van financiële toelagen, voedsel en scholing. De steun is niet alleen voor de kinderen, maar ook voor het gezin waarin zij opgroeien. Indirect worden er zeker nog eens tweehonderd kinderen ondersteund, onder meer door de jonge voetballers.
- **Save the Children** werkt samen met scholen om aidswezen voor te lichten en te ondersteunen. Inmiddels is op bijna honderd scholen een netwerk opgezet om deze kinderen te begeleiden. Hierdoor hebben meer dan 50.000 kinderen steun gekregen.
- **Het Catholic Institute of Education (CIE)** zorgt er voor dat meer aidswezen daadwerkelijk naar school kunnen. Zo verzorgen sommige ouders de lunch of houden toezicht. Dit is hun manier om te 'betalen' voor de school. In de les worden de leerlingen onderwezen over de gevaren van hiv en aids. Dankzij CIE zijn er in de afgelopen twee jaar op honderden scholen speciale richtlijnen rond hiv en aids opgesteld, preventieprogramma's ontwikkeld en beleid opgesteld rond seksueel geweld. Hierbij zijn bijna 40.000 leerlingen betrokken. Daarnaast hebben leraren van veel scholen een speciale training gevolgd over begeleiding van getraumatiseerde kinderen en

hebben achttien scholen binnen een Network of Care actief bijgedragen aan ondersteuning van aidswezen. Op bijna tachtig scholen zijn er inspanningen verricht om aidswezen op school te houden. Hierdoor zijn meer dan 4.000 kinderen nu verzekerd van een opleiding.

- **Dance4Life** is vooral actief op het gebied van voorlichting en life skills. Kinderen leren niet alleen hoe ze zich tegen hiv kunnen beschermen, maar leren ook voor zichzelf op te komen zodat ze zich beter staande kunnen houden. Alleen al in 2007 werden bijna 9.000 kinderen voorgelicht tijdens speciale seminars. Daarnaast zijn tientallen gemeenschappen getraind in het opvangen van aidswezen en kwetsbare kinderen. Hier profiteren uiteindelijk meer dan drieduizend kinderen van.
- **Stellenbosch University** geeft zowel kinderen als leraren voorlichting op het gebied van hiv en aids en life skills. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een speciaal handboek, *Today's Choices*. Het afgelopen jaar is op meer dan 2.000 scholen lesgegeven uit dit boek. Hierbij waren 3.000 leraren en meer dan 600.000 leerlingen betrokken.

Dankzij de deelnemers aan de Nationale Postcode Loterij is er nu ook een begin gemaakt om de zorgnetwerken in het hele land op te zetten. Meer dan 60 organisaties werken nu samen.

Meer activiteiten voor aidswezen

STOP AIDS NOW! probeert ook op andere manieren de aidswezen in Afrikaanse landen te steunen. Op (inter)nationale bijeenkomsten legt zij steeds opnieuw uit waarom opvang van aidswezen in de eigen omgeving de beste oplossing is. Daarnaast lobbyt zij voor financiële toelagen voor arme kinderen en gezinnen. Zij helpt verzorgers van aidswezen om toegang te krijgen tot uitkeringen. Ten slotte ondersteunt STOP AIDS NOW! in verschillende landen projecten die aidswezen opvangen.

Targeted AIDS Interventions (TAI) werkt met jonge voetballers, 'grote broers', die aidswezen onder hun hoede nemen. In Zuid-Afrika is voetbal erg populair en jongeren kijken vaak op tegen de voetballers. Veel van de kinderen wonen in de allerarmste gebieden. Bijvoorbeeld in een wijk van Willowfontein die berucht en gevaarlijk is. Voetballers die daar aidswezen begeleiden, durfden op een gegeven moment zelfs niet meer naar hen toe te gaan. TAI is met een aantal bendeleiders rond de tafel gaan zitten en heeft afgesproken dat de voetballers met rust worden gelaten. Nu kunnen zij weer veilig naar 'hun' kinderen toe. Juist deze kinderen, die als gevolg van aids vaak geen ouders meer hebben of ouders die ziek zijn, hebben alle steun hard nodig.

Hope is elf jaar oud en zit in klas vijf. Haar moeder is overleden aan aids en haar vader heeft zijn gezin lang geleden in de steek gelaten. Hope woont bij haar oma en ze komen rond van het kleine pensioen van oma. Ze speelde nooit met andere kinderen en had alleen een oud schooluniform dat niet paste. Het **Catholic Institute of Education** betaalt nu vervoer van en naar school, haar uniform en wat andere kleren. Ze is nu veel zekerder van zichzelf en speelt met klasgenootjes.

Themba is een jongen van 16 jaar oud. Hij zit nog op de lagere school, in klas 6. Hij is de oudste en heeft zijn vader nooit gekend. Toen zijn moeder met een andere man trouwde, wilde deze niks van Themba weten. Themba werd daarom bij zijn grootmoeder achtergelaten. Hij liep weg. De school en het **Catholic Institute of Education** hebben de handen ineengeslagen en zijn met Themba gaan praten. Daarop ging hij weer bij zijn oma wonen. Inmiddels is Themba's moeder ook overleden. Samen met zijn twee zussen woont hij bij zijn oma. Ze krijgen eten, kleding, toiletpullen en transport naar school. De school houdt een oogje in het zeil.

Zehna, 6 jaar

Zehna is zes jaar, hiv-positief en woont in Ethiopië. Haar ouders zijn overleden aan aids. Ze woont bij haar opa en oma in Kebele. Sinds september van dit jaar gaat Zehna naar school. Daar heeft ze het erg naar haar zin. STOP AIDS NOW! zorgt er voor dat Zehna schoolspullen krijgt, een schooluniform, andere kleren en maandelijks een kleine financiële bijdrage. Ook krijgt ze medische zorg. Zehna heeft haar hele leven aidsremmers nodig. Blijvende steun is dus hard nodig. Foto: Adriaan Backer

De rol van Nederland

Dit rapport toont aan dat er dringende behoefte is aan structurele ondersteuning van aidswezen en hun verzorgers. STOP AIDS NOW! roept de Nederlandse overheid op om een deel van de ontwikkelingsgelden specifiek te bestemmen voor aidswezen.

Afrika kan het niet alleen

Afrikaanse overheden hebben vaak de middelen niet om hun verantwoordelijkheid te nemen. Daarom is het belangrijk dat de Nederlandse overheid, non-gouvernementele organisaties en andere hulporganisaties zich blijven inzetten in deze landen. Westerse overheden kunnen Afrikaanse landen helpen om hun verantwoordelijkheid te nemen voor de opvang van aidswezen.

STOP AIDS NOW! ziet een belangrijke rol weggelegd voor de Nederlandse overheid. Zij kan een Afrikaans land geld geven om een systeem van toelagen voor aidswezen op te zetten. Een dergelijk initiatief zal een voorbeeld zijn voor andere landen. Met financiële steun kunnen Afrikaanse landen programma's voor aidswezen opzetten of bestaande programma's uitbreiden. Hierbij kan de Afrikaanse overheid samenwerken met non-gouvernementele organisaties. Dit kunnen programma's zijn die sociale pensioenen uitkeren aan de vele grootouders die voor aidswezen zorgen. Of er kan een soort kinderbijslag worden uitgekeerd. In Nederland hebben we een goed functionerend systeem van kinderbijslag.

Onze kennis kan in Afrikaanse landen worden gebruikt. Er zijn verschillende programma's denkbaar, gericht op de allerarmsten in de samenleving, die met de aanpak van armoede ook het probleem van de aidswezen verminderen. Samenwerking op alle fronten leidt tot een betere opvang van aidswezen, structureel en bij hun eigen mensen.

Van steun naar pleitbezorging

Geld is niet het enige middel dat nodig is. De Nederlandse overheid kan het internationale debat over dit onderwerp actief aangaan en andere overheden aansporen ook hun verantwoordelijkheid te nemen. Ieder land zou hierin een rol moeten spelen. Als donorlanden financiële steun bieden, kunnen zij Afrikaanse overheden aansporen om hun verantwoordelijkheid te nemen. Hoe meer landen meedoen, hoe groter de kans dat de tien miljoen aidswezen die nu verstoken zijn van hulp, straks een betere kans hebben op een toekomst.

Betty, 10 jaar

Betty is tien jaar en woont in Kampala, Oeganda. Ze is hiv-positief. Haar ouders waren op de vlucht voor de massale moordpartijen in Rwanda en zijn aan aids overleden. Betty werd na hun dood verzorgd door haar opa en oma. Inmiddels zijn ook zij overleden. Nu woont ze in opvanghuis *Meeting Point Kampala*. Daar krijgt ze hiv-remmers. Ze gaat naar school en krijgt voorlichting over hiv en aids. Het is de bedoeling dat Betty in een pleeggezin terecht komt. *Meeting Point Kampala* doet haar uiterste best om een liefdevolle plek voor Betty te vinden. Foto: Adriaan Backer

Samengevat

Er zijn vijftien miljoen aidswezen wereldwijd, van wie er twaalf miljoen in zuidelijk Afrika leven. Deze kinderen hebben één of beide ouders verloren aan aids. In zuidelijk Afrika worden de meeste aidswezen opgevangen bij hun familie of binnen hun gemeenschap. Daardoor wordt het trauma van het verlies enigszins beperkt. Echter voor tien miljoen aidswezen is geen enkele vorm van steun en daardoor is er vaak geen geld voor voedsel, scholing en gezondheidszorg.

Tienduizenden aidswezen komen in een weeshuis terecht. Daarmee zijn ze in ieder geval van de straat en zijn ze relatief veilig. Maar weeshuizen zijn 6 tot 14 keer zo duur als opvang binnen de eigen omgeving. Bovendien is opvang in de eigen omgeving beter voor de emotionele en sociale ontwikkeling van het kind. Een verblijf in een weeshuis zou dus eigenlijk alleen tijdelijk moeten zijn. Uiteindelijk moet ieder kind de kans krijgen op te groeien in een vertrouwde omgeving, binnen een familie. De verzorgers van de kinderen staan echter voor een onmogelijke opgave. Ze zijn zelf vaak heel arm en door de opvang van de aidswezen in het gezin blijft er nog minder over. Alleen als er structurele hulp beschikbaar komt voor de verzorgers en de kinderen, kunnen aidswezen echt goed worden opgevangen.

Op dit moment zijn veel Afrikaanse overheden nog niet in staat deze verantwoordelijkheid te nemen. STOP AIDS NOW! ziet daarom ook een belangrijke rol weggelegd voor de Nederlandse overheid. Zij kan financiële ondersteuning bieden zodat een Afrikaans land een systeem van toelagen voor aidswezen kan opzetten in samenwerking met non-gouvernementele organisaties. Een dergelijk initiatief zal een voorbeeld zijn voor andere landen. Daarnaast kan de Nederlandse overheid andere donerlanden aansporen om ook meer financiële steun te geven.

Met het project 'Kiezen voor Kinderen' dat is opgezet met steun van deelnemers aan de Nationale Postcode Loterij, laat STOP AIDS NOW! zien dat aidswezen en hun verzorgers er sterk op vooruit gaan als ze structurele en brede steun krijgen door zogenaamde Networks of Care. Dit zijn organisaties die binnen een gemeenschap gezamenlijk de zorg voor aidswezen op zich nemen. Deze aanpak is op grote schaal nog effectiever als nationale toelagensystemen voor aidswezen en hun verzorgers worden opgezet. Hiertoe zullen de Afrikaanse overheden een beleid moeten opstellen gericht op aidswezen en andere kinderen die gevolgen ondervinden van de aidsepideemie. De sociale bescherming voor de aidswezen en hun verzorgers moet worden gegarandeerd met een uitgebreid pakket van voorzieningen en diensten. Naast een toelagensysteem zijn goede gezondheidszorg, goed onderwijs en psychosociale ondersteuning voor de kinderen essentieel in dit pakket.

Tien miljoen aidswezen: We kunnen deze kinderen hun ouders niet teruggeven, maar hun toekomst wel!

Colofon

Geef aidswezen een toekomst!

Uitgave

Stichting STOP AIDS NOW! | december 2008
Keizergracht 392 | 1016 GB Amsterdam
Telefoon 020-5287828 | fax 020-6275221
www.stopaidsnow.nl | info@stopaidsnow.nl
Giro 60.30.90

Tekst

STOP AIDS NOW!

Ontwerp & layout

Marchien Bart (www.dedirectie.nl)

Foto omslag

Adriaan Backer

Fotografie

Adriaan Backer

STOP AIDS NOW! is een samenwerking van
Aids Fonds, Cordaid Memisa, Hivos, ICCO en
Oxfam Novib.

